

מתושבי יהודי ווילנא הקודמים, באו לגור בעיר זו יהודים מוצלים מאש משארית הפליטה מערי הסביבה, כאמור, אחרי השמועה אודות מקרי הרצח של הגויים שעשו ביהודים שכניהם אחרי שובם לבתיהם, התאספו במספר גדול והתיישבו בעיר ווילנא קיבוץ יהודים של שלשת אלפים נפש, וביניהם היו אחדים מתלמידי ישיבת טלז – ה"ה הרב ר' אייזיק אוזבאנד ומשפחתו שליט"א ואחי הרב ר' חיים צבי ז"ל, ותלח"ט אשתו ובתם הי"ו. היו ביניהם עוד ת"ח ויר"ש לומדי תורה לשעבר, ויסדו קהלה על טהרת הקודש. נתמנה מו"צ הראשון הרב הגאון ר' ישראל גוסטמאן שליט"א, והשני הרב ר' אייזיק אוזבאנד שליט"א ושימש לפניהם משך שנים אחדות, עד שהצליחו בע"ה לעזוב את ווילנא. ואחריו נתמנה אחי הרב ר' חיים צבי שיפרין זצ"ל בתור מו"צ על מקומו, גם נתמנו שובי"ם אחדים, והתפללו בביהכ"נ היחיד שנשאר על עמדו (רוב בתי הכנסיות בעיר ווילנא נחרבו מסיבת המלחמה). בנו ג"כ מקווה כשרה, ומטעם הממשלה הקומוניסטית, הרב היה רשאי ללמוד לפני המתפללים בביהכ"נ, וגבאי הקהלה לדאוג בעד עניני הדת, אולם אסור היה למנות מורים ללמד תורה לדור הצעיר, אלא כל מי שיראת ה' נגע בלבבו היה מחנך את בניו ובנותיו חינוך מסורתי על פי רוח ישראל סבא, בביתו בחשאי ובסתר עד כמה שאפשר. באחד ממכתביו האחרונים אלי כותב אחי ז"ל מווילנא, בין כסא לעשור תשי"ב: "אני מקוה שכלכם בקו הבריאות, ובתשובתך שתשלח לי תצרף במכתבך מזוזות אחדות, בברכת גמר חתימה טובה בכטו"ס כנפשכם ונפש אחיכם ודודכם". במכתבים אחרים ביקש גם כן לשלוח לו לוחות השנה.

מעשה נורא בעיר ווילנא שנת ה'תשי"ג

ככה נמשך המצב עד שיצאה הפקודה מאת שלטון העירוני בשנת תשי"ב או תשי"ג (מוניציפאליטעט) להחריב את בית העלמין העתיק דווילנא, ולבנות על מקומו מגרש משחקי ספורט שונים, רק נתנו רשות ליהודים למשך זמן שלשה חדשים לפנות את עצמות קרוביהם לבי"ע אחר, ולפי דברי חז"ל, "חכם שמת הכל קרוביו" (שבת ק"ה ע"ב). בבי"ע העתיק דעיר ווילנא, שהיה יותר משבע מאות שנה מקום מנוחתם של הרבה חכמי ישראל, גאונים וצדיקים יס"ע זי"ע, התעוררה אז השאלה בין היהודים בנוגע לבעיה החמורה הזו, מה לעשות? ביחוד הרגיש אחי ז"ל את גודל האחריות המוטל עליו בתור מו"צ הקהלה, ופנה אז להגאון ר' אלי' מאיר בלאך זצ"ל רבו, בישיבת

טלז, שנוסדה מחדש בעיר קליבלנד, ארה"ב, — בשאלה ע"ד פינוי עצמות של צדיקים. מפי עדים נאמנים שמענו, כי אחרי שהחליטו אחי ועוד שלשה אברכים ז"ל, ת"ח ויר"ש, לפנות את מרן הגאון רבנו אלי' זצוק"ל ואתו מחותנו הרב המאוה"ג מרן אברהם דאנציג ז"ל, בעהמ"ח חיי אדם וחכמת אדם שהיה אחד ממורי צדק דק"ק ווילנא. בבקר אחד השכם הלכו ארבעה אברכים הללו לטבול במקוה, ואח"כ הלכו לבית העלמין העתיק לעסוק במצוה זו, כשפתחו את קברו של הגר"א זלה"ה, מצאו את גופו הקדוש והטהור שלם כמו שהניחוהו אחר הסתלקותו, והביאוהו למנוחתו ביחד עם המצבה, לבית העלמין השני דעיר ווילנא, וכן עשו למרן הרב הגאון אברהם דאנציג, בעהמ"ח חיי אדם וחכמת אדם, זלה"ה, זי"ע.

אולם לדאבוננו הגדול קרה מעשה נורא — בלתי טבעי, זמן קצר אחר התעסקות בפנוי הגאונים הנ"ל, כל הארבעה האברכים שהתעסקו, לא הוציאו את שנתם, נפטרו בדמי ימיהם אותה השנה, והראשון שנפטר הי' אחי ז"ל, ז' לחדש ניסן ה'תשי"ג, ומנוחתו כבוד על יד קברו החדש של מרן הגר"א זלה"ה מווילנא, בבית העלמין העתיק השני בעיר זו, גם מקום מנוחתם של יתר האברכים ז"ל מסביב לקברו החדש של מרן הגאון הנ"ל. כך נרשם בכל הפרטים במאמרו של הכתבן הידוע ד"ר חיים שאשקעס, בעיתון ה"טאג מארגען זשורנאל" האמריקני באידיש מיום 20 ביוני 1960 כדלהלן:

פיו די אידען אין דער איצטיגער ווילנע

א רייזע איבער סאָוועט-רוטלאַנד

פון דר. חיים שאשקעס

בעת'ן עסען דערציילט מיר דער רב די מאָדנע געשיכטע מיט'ן איבער-טראָגען דעס קערפער פון "חפץ חיים" זצ"ל, פון ראָדון קיין ווילנע, כדי אים דאָ מקבר צו זיין אין דעם ניי-אויפ-געשטעלטן אוהל פון ווילנער גאון און דעם "חיי אדם".

דער ראש הקהל, ר' גרשון קאבואַס, האָט מיט גרויסע שווערגקייטען באַקומען די דערלויבעניש. עס האָט זיך געצויגען גאנצע פיר יאָר.

און עס האָט זיך גראָד געמאַכט, אַז ווען קאַבואַס איז געקומען אין בית-המדרש אַריין אַנזאָגען דעם רב, אַז ער האָט באַקומען די דערלויבע-ניש צו ברענגען דעם "חפץ חיים" גוף, איז דער רב געזעסען מיט'ן עולם און געלערנט יענע "אגדתא" אין "עין יעקב", עס דערציילט, זיך, ווי דער רייכער אַמוראָ האָט געוואָלט דורכפירען וואַסער אויף זיינע גיטער, טיף געגראָבען, און פלוצלינג דערהערט די פראַטעסטירענדיגע שטימע פון טויטען תנא, וועמעס קערפער מען האָט אַנגערירט בעת'ן גראָבען.

דער ווילנער רב האָט דעם דאָזיגען צופאַל, וואָס גראָד איצט איז מען אים געקומען אַנזאָגען, אַז מעג-שוין ברענגען דעם קערפער פון "חפץ חיים", געהאַלטען פאַר אַ וואַרענונג, אַז מען טאָר נישט איבערפירען דעם "חפץ חיים" קיין ווילנע, קיין ישראל יאָ — דאָס איז אַ מצוה — אָבער נישט אין אַ ניי קבר אין "גלות".

אגב, איז דעם יאָר געשטאַרבען דער לעצטער פון די פיר מענשען, וואָס האָבען אַרויסגענומען די ביינער פון ווילנער גאון אויפ'ן אַלטען בית-עולם (דאָרט איז איצט אַ ספּאָרט-צענטער) און זיי איבערגעטראָגען אויפ'ן נייעם בית-עולם.

דער ערשטער איז געשטאַרבען דער יונגער רב ר' חיים שיפריין און נאָך אים, איינער נאָכ'ן אַנדערן, די איבעריגע דריי, וואָס האָבען זיך מתעסק געווען מיט דער "עקסהומאציע" פון גאון.

האָב איך טאַקע געזען ווי דער אוהל פון גאון איז אַרומגערינגעלט מיט פיר פרישע מצבות פון די אידען, וואָס האָבען זיין סקעלעט אויפ'ן נייעם אָרט באַהאַלטען.

דער רב איז געווען דערשראָקען און דער גבאי האָט זיך אויך דער-שראָקען. איז דער "חפץ חיים" ליגען געבליבען אין ראָדון, ביז די ביינער וועלען זוכה זיין עולה צו זיין קיין ירושלים.

"במכתב מיום ח' בתמוז ה'תשל"ז, כתב אלי הרב ר' אייזיק אוזבאנד שליט"א, מי שהיה המו"צ השני לעדה הק' של שארית הפליטה בוויילנא אחרי השואה בשנת תש"ה, וכעת הנהו אחד הרמיי"ם בישיבה הק' טלז בקליבלנד, א. ארה"ב. — הנה אחיו הרב ר' חיים ז"ל בהיותו בוויילנא פנה פעם להגרא"מ ז"ל בשאלה ע"ד פינוי עצמות של צדיקים וכו', ורצוני להוסיף שבגודל הכאב של האסון יש גם טפה של תנחומין שזכה אחיו בתחילה לדחות עכ"פ ביטול מנוחת הצדיקים זי"ע לזמן מה, וגם אחר כך היתה לו הזכות להוציא

את הגר"א והח"א זצוק"ל מבזיון גדול שזה מבחינת מת מצוה ששכרם הרבה מאד, ויוצא שסילוקו של אחיו היתה מתוך מעשה מצוה רבה".

לפני ששה חרשים בערך, כ' בתמוז, תשל"ט, טילפן אלי ידידי הרב יעקב פולק שליט"א מברוקלין, נ. י. ארה"ב, שבא לבקר את בני משפחתו בירושלים תובב"א, וסיפר לי כי זה לא כבר ביקר את ארץ רוסיא והיה גם בוויילנא ושם היה על קבר הגר"א זצוק"ל וראה סמוך לאהל הגר"א ז"ל גם את קבר אחי הרב חיים צבי זלה"ה. שאלתיו על דבר מצב חיי היהודים כעת בוויילנא, ענה לי, כי מצבם הרוחני כעת ירד פלאים בשפל המדרגה, עד כדי כך, שאין שם עכשו לא רב ולא שו"ב, אלא פעמים בחדש יבא שמה שו"ב מעיר דווינסק לשחוט עופות בשביל שרידים שרוצים לאכול בשר כשר, ואם השו"ב חולא או מסיבה אחרת אינו יכול לבא, אין להם בשר כשר! זהו המצב הרוחני כעת בעיר רבתי עם זו, שנקראה "עיר ואם בישראל" — ירושלים דליטא, אוי מה היה לנו שכך עלתה בימינו!

הבן הרביעי — אחי הרב יוסף שאול ז"ל הי"ד נסע בילדותו ללמוד בישיבת טלז הק', ולמד שנים אחדות במכינה לישיבה וקיבל תעודות הצטיינות. על אחת מהן, (זמן החורף תרפ"ח), היתה החותמת של הגאון מרן יוסף יהודה ליב בלאך זצ"ל, אב"ד ור"מ בטעלז. ועל כרטיס המכינה של חדש חשון תר"צ היה רשום בהערות: "עפ"י המבחן הכללי הוכר לראוי ללמוד בעצמו בישיבה הקדושה, ההנהלה, וחתומים בכרטיס זה שנים מהרמ"ם א. אפעלניק ומ. רבינוביץ. וכך המשיך ללמוד, השיג ועלה במעלות התורה והיראה בס"ד בכשרונותיו הנעלים ובשקידתו הנמרצה וזכה לשמוע חדר"ת ומוסר מפי רבותיו הגאונים בישיבת טלז הק' עד שנת תרצ"ז. אז קרה אסון במשפחתנו, הבן החמישי — אחי הצעיר שמעון ז"ל, בן עשרים, היה גם כן בין התלמידים המצוינים בישיבת טלז, חלה במחלת דלקת הריאה, כנראה לא היה בית חולים בעיר, ולא היו עדיין אמצעי רפואה למחלה זו כמו שיש עכשיו בזמנינו, ונפטר בדמי ימיו כ"א בשבט, תרצ"ז. אחרי מקרה הטרגי הזה, כמו שסיפרה לי אחותי שפרה תחיה, הרב הגאון ר' יוסף כהנמן זצ"ל ביקר פעם בעירנו והזמין את אחי יוסף שאול ז"ל הי"ד לישיבתו בעיר פוניבז, הוא קיבל את הזמנתו ובא ללמוד בישיבה הק' שם עד חשון ת"ש, אז כתב אלי מכתב: "ב"ה אחרי קיץ של למוד נמרץ בהתמדה ושקידה נתגשם חלום נעורים וב"ה מוסמך הנני מגדולי ליטא — וסמיכות אחת הנני שולח לך, ואם תכתבני שקבלת זאת אשלח לך השניה". כאמוד לעיל